

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА ПОЛІФОНІЯ НАУКОВО-КРИТИЧНИХ МІФІВ ПУБЛІЯ ОВІДІЯ НАЗОНА

У статті розкрито основні міфологічні концепти, пов'язані з науковою рецепцією постаті давньоримського поета Овідія, визначено іманентні причини появи таких утворень, а також специфіку їх функціонування в науковому дискурсі.

Ключові слова: інтерпретація, міф, міфологізація, міфотворення, міфотема, науково-критичний міф, Овідій.

Міфологізація постаті Публія Овідія Назона (Publius Ovidius Naso, 43 р. до н. е. – 17 / 18 р. н. е.) охоплює такі рецептивні модуси: автоматичну міфологізацію; літературно-художнє міфотворення та науково-критичний міф. З огляду на неможливість висвітлити в межах однієї студії три вектори міфологічної репрезентації антика більш ґрунтовно зупинимось на останньому.

Показово, що життя і творчість давньоримського митця впродовж багатьох століть були предметом дослідницьких інтенцій. Сьогодні загальна бібліографія праць присвячених Овідію налічує понад тисячу позицій, серед них найбільш знані належать О.І. Білецькому, Н.В. Вулих, М.Л. Гаспарову, Т.Ф. Зелінському, Є.-Ю. Пеленському, М.М. Покровському; М. Бойлату, Р. Вульпе, С. Стабрилі, Г. Френкелю, П. Харді, М. Шанцу, Ф. Штесслю та ін. Але, не зважаючи на розлогу панораму овідієзнавчих студій, досі поза увагою вчених залишається проблема науково-критичного міфотворення. Заповнити цю лакуну покликана наша розвідка, актуальність якої, з огляду на ступінь розробленості питання, очевидна.

Мета статті полягає у висвітленні інтерпретаційного діапазону науково-критичних міфів Овідія. Досягнення цілі передбачає розв'язання конкретних завдань: розкрити передумови формування міфу антика та обґрунтувати дослідницький потенціал цієї проблеми; визначити теоретичне підґрунтя розвідки; схарактеризувати типові міфологічні концепти, представлені в овідієзнавчих студіях; окреслити подальшу перспективу дослідження цього питання.

У змістовому наповненні стрижневого для розвідки поняття «науково-критичний міф» відштовхуємося від іншого важливого терміна «міфологія особистості митця», окресленого А.О. Гудковою. Так, на думку російської дослідниці, під міфологією особистості митця треба розуміти «психологічні, біографічні та історико-літературні концепти, створені особисто автором, його оточенням, публікою та фахівцями, які його вивчають, як за життя, так і згодом» [1]. Спираючись на це формулювання, можна визначити науково-критичне міфотворення як особливий спосіб висвітлення фактичного матеріалу, в процесі якого відбувається свідоме або несвідоме вироблення гіпотез і тверджень, що не мають ґрунтовної доказової бази, але акумулюють у собі морально-психологічні, соціально-ідеологічні та літературно-естетичні фактори впливу на реципієнтів.

Утворенню міфообразу опального митця та зацікавленню науковцями його життєписом передували слава кращого поета Риму, написання сакральної для європейської культури поеми «Метаморфози» («Metamorphoses», 2–8 pp. н. е.), а також примусове вигнання у 8 р. н. е. на північний кордон імперії. Крім того, додатковим імпульсом міфокреації є неможливість повної реконструкції біографії Овідія, оскільки єдиним джерелом фактів про митця є його поезія. Тому є підстави стверджувати, що кожна візія поетаті давньоримського класика не може претендувати на вичерпність і стовідсоткову об'єктивність, а отже, науково-критична інтерпретація історичного фактажу відрізняється від літературно-художньої лише більш компетентнішим прочитанням цих відомостей.

Варто зауважити, що засадничими для розвідки стали концептуальні положення визнаних фундаторів теорії міфу О.О. Потебні та О.Ф. Лосєва. У працях цих учених, на нашу думку, найбільш повно розкриті закономірності функціонування міфологічної свідомості. Водночас ми не заперечуємо вагомість здобутків інших розбудовників школи міфокритики: В. Вундта, Я.Е. Голосовкера, М. Єліаде, Е. Кассієра, К. Леві-Стросса, К. Хюбнера, К.-Г. Юнга та ін.

Спіраючись на досягнення порівняльно-історичного мовознавства, О.О. Потебня розробив лінгвістичну концепцію міфу. Учений припустив, що основу міфічного мислення становить віра в об'єктивне існування думки [2]. Це означає, що міф інтегрований у людську свідомість, пов'язаний із внутрішнім переконанням: світ є таким, яким Я його бачу і розумію. А через те, що число «Я» прямо пропорційне загальній кількості індивідів, можна говорити про поліморфізм міфу як домінантну ознаку. Інший важливий аспект, на який звернув увагу О.О. Потебня, пов'язаний з часом активізації міфічного мислення в історії. Тут варто наголосити, що цей період не обмежується лише архаїкою, як може здатися на перший погляд: «Міфічне мислення на певному ступені розвитку – єдино можливе, необхідне, розумне; воно властиве не одному якомусь часу, а людям усіх часів <...>» [2: 194]. Відтак можна зробити припущення, що живучість міфу обумовлена перманентною потребою людського розуму інтуїтивно наповнювати об'єктивний світ суб'єктивним змістом. І в цьому виявляється деяка суголосність міфічного мислення з науковим, проте останнє завжди обмежене колом фактів і достовірних гіпотез, тоді як міф позбавлений будь-якої аксіоматики.

Ідеї О.О. Потебні розвинув у фундаментальних дослідженнях О.Ф. Лосєв. Так, у праці «Діалектика міфу» (1930) філософ аргументовано довів, що будь-які реалії нашого світу не можуть сприйматися абстраговано. Бачення дійсності завжди формується на тлі уявлене та попередніх вражень, на які безпосередньо впливають набуті знання й досвід. Усе це формує суттєву ознаку нашого буття – його міфічність. Ідеться про специфічну сферу людської свідомості, яка має власну «позанаукову, суто міфічну істинність, достовірність, принципову закономірність і структуру» [3: 71]. З цього погляду уподібнення особистості міфу видається абсолютно виправданим: «Особистість передбачає перш за все самосвідомість, інтелігенцію. Особистість цим і відрізняється від речі. Тому отождення її – часткове принаймні – з міфом виявляється цілком очевидним» [3: 73]. Крім саморефлексій та самоідентифікацій, потужний механізм утворення міфів – колективна свідомість. Саме під її впливом на константне ядро постійно накладаються мінливі акциденції. «Відновлюючись (у пам'яті, науці, мистецтві тощо), будь-яке явище, – зазначає С.М. Квіт, – в часі перетворюється на міф. Його стійкість є свідченням виробленості

культури. Але кожне наступне покоління вносить зміни в міф, модифікуючи, осучаснюючи, переживаючи – відновлюючи його» [4: 93]. Відповідно антитеза «внутрішнє–зовнішнє» концептуальна для розуміння міфу загалом та міфологічної особистості зокрема.

Водночас варто застерегти від хибної думки, що міф живиться чистою грою розбурханої фантазії. Насправді міфологічна реальність – важлива частина нашого буття, оформлена за особливими законами міфологічної свідомості. Поряд із існуванням біосфери, ноосфери, соціосфери цілком правомірно говорити про функціонування ще однієї онтологічної реальності – міфосфери, у зоні впливу якої перебувають не лише стосунки між людьми, а й політика, мистецтво та навіть наука.

Глобальність міфу обумовлена, передусім, відстороненістю від буденного, предмет його осмислення завжди перебуває в царині оригінального, екзотичного та часто безпрецедентного. На підтвердження цієї тези проаналізуємо міфологічні концепти вироблені науково-критичною думкою стосовно давньоримського поета Овідія.

Одним із засновників вітчизняного овідезнавства був І.Я. Франко, який кропіткою перекладацькою діяльністю зробив античного класика більш досяжним для українських читачів. Характерно, що першоспонукою для цієї роботи стала географічна близькість України з офіційним місцем вигнання Овідія. Власне цим імпульсом детермінована і перекладацька стратегія автора, оскільки добірка вміщує вибрані елегії зі «Скорбот» («Tristia», 8–12 pp. n. e.) та «Листів із Понту» («Epistulae ex Pontu», 8–16 pp. n. e.). Дещо відокремлено репрезентована поема «Ібіс» («Ibis», 8–13 pp. n. e.). Однак безпосереднім умістищем міфу антика стали не оригінальні переклади І.Я. Франка, а розвідка «Публій Овідій Назон у Томіді» (1915).

Аналізуючи естетичну вартість творчого доробку, український дослідник згадує про цікаву деталь у біографії давньоримського поета, а саме написання ним поезії гетською мовою. Про цей факт Овідій натякнув в одній із елегій: «Рим хай мене із співцями своїми поряд не ставить, / А між сарматів і я – талановитий співець» («Скорботні елегії», V, I, 73–74) [5: 252]. На думку І.Я. Франка, навіть не зважаючи на відсутність документального підтвердження словам опального поета, є всі підстави говорити, що тодішня гетська мова мала потужний виражальний ресурс. Крім того, науковець обережно додав ще сміливішу гіпотезу, згідно з якою Овідія можна вважати також першим поетом, що написав вірш протоукраїнською мовою. Аргументацію дослідника наводимо в повному обсязі: «До зложення сього вибору (ідеться про переклади. – І. Д.) мене спонукала головню остання доба в житті поета, проведена недалеко устя Дністра в Чорне море, отже, на території теперішньої України. Ще важніше те, що, живучи в грецькій колонії Томі й почувачучи владисте кождому грекові та римлянинові обридження до малоосвічених тубільців, «варварів», скіфів та гетів, він по якимось часі таки зійшовся ближче з сими останніми й навчився їх мови настільки, що міг нею написати вірш на честь цісаря Августа. Хоча той вірш не дійшов до нас, усе-таки факт, що висококультурний поет міг написати його гетською мовою, треба вважати важним свідощвом на те, що він знайшов у тій мові засоби для вислову своїх поетичних помислів та почувань. А маючи майже певність, що гети були членами того племені, яке пізніше в різних, далеко від себе віддалених місцях прозвано слов'янами, а спеціально предками південно-руської (української) парості його племені, матимемо право назвати Овідія першим поетом, що написав вірш мовою, близькою до давньої й теперішньої української» [6: 411]. Однак у розробці цього питання І.Я. Франко мав попередників.

Скоріше за все, в основі його роздумів лежить твердження відомого хроніста XVI ст., про якого згадує Мелетій Смотрицький у граматиці слов'янської мови: «Матій Стрійковскій, канонік Салонскій, дѣй славенских хронограф достовѣрный в четвертой своєю хронологіи книзѣ пише Овідіа славнаго онаго латінскаго поету в сарматських народ заточеніи бывша и языку их совершеннѣ навыкша, славенским діалектом за чистое его красное и любопріємное стіхи илї вѣршѣ писавша» [цит. за: 7: 130].

Сьогодні припущення І.Я. Франка сприймається як характерний прецедент міфологізації постаті відомого антика. Однак на увагу заслуговує не ступінь вірогідності думок українського вченого, а ідея, яка стоїть за ними. Очевидним є той факт, що дослідник переймався проблемами національної ідентичності. Закладаючи міцний державний підмурок, І.Я. Франко не даремно наблизив до нього Овідія, оскільки легітимізував тим самим причетність України до загальноєвропейського дискурсу. Ідея приналежності слов'янського світу до спільної культурної матриці простежується і в іншому міфі, пов'язаному з місцем поховання поета.

В останні роки життя Овідій уже не розраховував на помилування, а тому заповідав, щоб до Риму повернули його прах: «Дбай, щоб у скромній урні хоч прах мій дістався до Риму, / Щоб і по смерті своїй я на вигнанні не був» («Скорботні елегії», III, III, 65–66) [5: 213]. Відомо, що остання воля митця не була виконана, натомість справжнє місцезнаходження могили антика стало предметом міфологізації.

Згідно з офіційною версією, прийнятою більшістю овідієзнавців, могила поета знаходиться в Тормах (сучасне місто Констанца, Румунія). Однак у XVI ст. популярною була легенда про поховання Овідія на Україні. Цей факт, зокрема, згадує І.В. Лучук, посилаючись на працю відомого дослідника античності Й.У. Кобіва: «Руський шляхтич, поліглот і латиномовний поет, тербовлянський судовий підстароста Я. Войновський супроводжував у 1581 році посла при дворі С. Баторія, лівонського барона Л. Мюллера у подорожі на південь України і там показав дипломатові “правдиву могилу Овідія” та ще й з епітафією. Через 4 роки барон видав свої записки з оповіддю про ту подорож і, зрозуміло, навів текст тої епітафії. Того ж 1585 року ця сама епітафія цитувалася у хроніці С. Сарніцького, а... 11 років перед тим була опублікована у збірнику Т. Фендта – З. Рибіша (1574)» [8: 161]. У зв'язку з цим Ю.А. Мищик не безпідставно припустив, що розповідь про автентичну могилу давньоримського митця серед українських степів та епітафію на ній – це лише авторський міф Яреми Войновського, підкріплений його поетичним хистом [9: 56]. Утім, не зважаючи на відсутність фактичного підтвердження наведеному епізоду, Овідій залишається невід'ємною частиною культурного універсуму нашої держави. Про це свідчить і топонімічна карта України: місто Овідіополь в Одеській області, Овідове озеро та Овідова гора на Гуцульщині.

Не менш тісний зв'язок давньоримський поет має з культурним ландшафтом Білорусі, оскільки існує версія, що справжнім місцем поховання антика стало Полісся, точніше, селище Кожан-Городок. За переказами, буцімто тут і знаходиться могила поета-вигнанця. Наразі найбільш повно ця міфотема висвітлена в художній літературі. Ідеється, зокрема, про поетичні рефлексії В. Сирокомлі, М. Танка та О.К. Корнева.

Окрім дотичних реалій, пов'язаних із антиком, дуже часто вістря міфу спрямоване на характеротворчу матрицю поета. Прикро констатувати, але в сучасному науковому дискурсі досі трапляються прецеденти викривленої рецепції постаті Овідія. Такі візії

детерміновані, передусім, поверховою обізнаністю з життєписом поета. Крім того, від попередньо розглянутих міфоутворень вони відрізняються принциповим нівелюванням достовірного фактажу і переходом у площину чистої ілюзорності.

Науковець, що продукує такі формації виступає «псевдоміфотворцем» (термін В.І. Пархаренка. – *І. Д.*), тобто особою, яка, змішуючи фундаментальні категорії, не здатна вибудувати істинну ієрархію цінностей [10: 44]. Проілюструємо цю тезу цитатою із критичного нариса «Книжки, які ми ніколи не прочитаємо» (2012) М. Маранчак: «Римська імперія, в якій уперше зафіксовані цензурні обмеження, інколи навіть занадто жорстко контролювала новітню літературу. Скажімо, Рим мав свого Казанову-письменника, один із творів якого цілком має право претендувати на звання «римської камасутри». Публій Овідій Назон був останнім із відомих поетів Августового століття, зі смертю котрого закінчилася Золота епоха римської поезії» [11: 103]. У наведеному прикладі міфологічної деформації чітко простежується відхід від канонічного наукового бачення постаті антика.

Очевидно, інтерпретаційна парадигма образу Овідія, репрезентована М. Маранчаком, живиться застарілими стереотипами. Ототожнюючи поета з Казановою, автор приймає на віру все написане Овідієм у «Любовних елегіях» («Amores», 16 р. до н. е.) і «Мистецтві кохання» («Ars amatoria», 2–1 рр. до н. е.). Така тенденція домінувала в ХІХ ст. Сучасні ж дослідники (М.Л. Гаспаров, І.П. Мегела, Г.Н. Підлісна, Б.Б. Шалагінов) однотайні у висновках: переважна більшість любовних сюжетів, зображених митцем, не має ніякого відношення до його особистого життя. Багатством мотивного спектра творів Овідія завдячує своїм відомих попередникам, насамперед Катутлу, Галлу, Тібутту та Проперцію.

Не менш дискусійною видається ідентифікація «Мистецтва кохання» як «римської камасутри». Зауважимо, що для поеми характерні грайливість, пародійність, частково фривольність. Є в творі антика і тінь еротизму, але без переходів у порнографічний натуралізм. У зв'язку з цим досить складно приписати авторство «римської камасутри» письменнику, який довгий час уважався наставником практики куртуазної галантності [12: 190].

Безумовно, з-поміж усіх міфотем, пов'язаних із Овідієм, найбільш розбудованим залишається питання справжньої причини вигнання антика. Офіційною провинною, як відомо, була легковажна творчість, що підривала моральні принципи пропаговані імператором Августом. Але існує також і друга причина, на яку завуальовано вказував поет: «Через дві речі я потерпів – пісні й необачність, / Що за тим другим стоїть, мушу довіку мовчати» («Скорботні елегії», II, 207–208) [5: 197]. Упродовж двох тисячоліть таємниці провини Овідія підігривала інтерес до його особистості. Кожна епоха висувала свою гіпотезу давноминулих подій. У ХХ ст. таких версій назбиралося понад 111.

Сам поет жодного разу не обмовився про другу причину. В елегіях він говорить про неї натяками, використовуючи міфологічні алюзії та порівняння: «Випадок збив мене з ніг; од першого натиску бурі / Зразу під воду пішов досі міцний корабель. / Не якась хвиля одна зробила це, моря частинка, – / Все воно вдарило враз, велет увесь – Океан. / Нашо завважив я те, за що мене так не злюбив ти? / Нашо ж я сам себе нехотя винним зробив? / Нехотя глянув, було, Актеон на Мисливицю голу – / Й тут же здобиччо став – сам для своїх гончаків. / Значить, пощади й од бога не жди, коли випадково / Ти перед ним завинив а чи образив його» («Скорботні елегії», II, 99–108) [5: 195]. Природно, що за умов відсутності археологічних знахідок і достовірних історіографічних джерел, питання справжньої

причини вигнання Овідія потрапило в силове поле міфу: спочатку наукового, а згодом і літературно-художнього.

Загальний огляд версій провини антика представлений у розвідці «Загадка вигнання Овідія» (1964) Дж. Сібольтя [13], хоча на цьому перспектива розвитку міфотемати не зупинилася. Останні історіософські та літературознавчі публікації засвідчують подальше артикулювання цього питання поміж ученими.

Так, Дж.-М. Клаассен дотримується позиції, що Овідій був втягнутий у політичні інтриги, спрямовані проти імператора Августа. Характеризуючи онтологічний вимір феномену вигнання, американська дослідниця запевняє, що давньоримський митець значною мірою відповідальний за створення «міфу екзилу», зокрема в творах останнього періоду (8–17 / 18 рр. н. е.), які репрезентували узагальнену картину психології relegованої особи [14: 10].

Намаганням позбавитися від викривлень у стрижневих частинах культурного фундаменту інспірована монографія «Проблеми світової культури (Платон, Овідій, Христос, сенс буття)» (2004) Л.Є. Бейнаровича. На думку автора, вигнання давньоримського поета не належить до значущих подій у розвитку світової історії, але розв'язання цієї загадки важливе, передусім, для правильного розуміння тої епохи, її головних дійових осіб [15].

Отже, аналіз овідієзнавчих студій дає можливість висвітлити загальну еволюцію уявлень про відомого антика, виокремити нюансові деталі, які роблять кожен науковий інтерпретацію неповторною. Подальше порівняльне вивчення цього специфічного матеріалу має також чисто утилітарну значущість, оскільки в перспективі може посприяти очищенню вивічених гіпотез від негативних міфологічних нашарувань. Така кристалізація дасть можливість виробити в середовищі фахівців уніфіковану, загальноприйнятну візію постаті Овідія. Наразі, окрім заявленої проблеми, актуальними для дослідження залишаються питання автоматифікації та літературно-художнього міфотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудкова А.А. Мифология личности в русском искусстве 30-х годов XIX века, М.Ю. Лермонтов : дисс. ... кандидата искусствоведения : 24.00.01 / Гудкова Анастасия Алексеевна. – Ярославль, 2001 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/mifologiya-lichnosti-v-russkom-iskusstve-30-kh-godov-xix-veka-m-yu-lermontov>.

2. Потебня О.О. Миф і слово / Олександр Опанасович Потебня // Потебня О.О. Естетика і поетика слова : [збірник ; пер. з рос. / упоряд., вступ. ст., приміт. І.В. Іванько, А.І. Колодної]. – К. : Мистецтво, 1985. – С. 192–201. – (Пам'ятки естет. думки).

3. Лосев А.Ф. Диалектика мифа / Алексей Федорович Лосев // Лосев А.Ф. Миф – Число – Сущность / [сост. А.А. Тахо-Годи ; общ. ред. А.А. Тахо-Годи и И.И. Маханькова]. – М. : Мысль, 1994. – С. 5–216.

4. Квіт С.М. Основи герменевтики : [навч. посіб.] / Сергій Миронович Квіт. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 192 с.

5. Публій Овідій Назон. Любовні елегії ; Мистецтво кохання ; Скорботні елегії / Публій Овідій Назон ; [пер. з латини А. Содомори ; передм. та комент. А. Содомори]. – К. : Основи, 1999. – 299 с.

6. Франко І.Я. Публій Овідій Назон у Томіді / Іван Якович Франко // Франко І.Я. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 9: Поетичні переклади та переспіви. – С. 410–414.
7. Публій Овідій Назон : [примітка] // Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / [за ред. проф. Леоніда Ушкалова]. – Харків–Едмонтон–Торонто : Майдан ; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. – С. 130–131.
8. Лучук І. Овідій – перший україномовний поет / Іван Лучук // Лучук І. Трохи білого світу (поетичний калейдоскоп) : [збірка поезій]. – К. : Факт, 2005. – С. 156–161. – (Серія «Зона Овідія»).
9. Мицик Ю.А. Україна в описі німецького мандрівника XVI ст. Лаврентія Мюллера / Юрій Андрійович Мицик // Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. – 2003. – Том 21. – С. 54–60.
10. Пахаренко В. Панміфічна модель світосприймання : спроба систематизації / Василь Пахаренко // Слово і Час. – 2013. – № 10. – С. 41–51.
11. Маранчак М. Книжки, які ми ніколи не прочитаємо / Микола Маранчак // Слово і Час. – 2012. – № 9. – С. 101–104.
12. Мегела І.П. Публій Овідій Назон / Іван Петрович Мегела // Мегела І.П. Історія Римської літератури : [монографія]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 175–191.
13. Thibault J. The Mystery of Ovid's Exile / John Thibault. – Berkeley : University of California Press (London : Cambridge University Press), 1964. – xii+177 p.
14. Claassen J.-M. Displaced persons : the Literature of exile from Cicero to Boethius / Jo-Marie Claassen. – Madison : The Univ. of Wisconsin Press, 1999. – 352 p. – (Wisconsin studies in classics).
15. Бейнарлович Л.Е. Проблемы мировой культуры (Платон, Овидий, Христос, смысл бытия) / Леонид Елисеевич Бейнарлович. – Мн. : ИООО «Право и экономика», 2004. – 176 с.

Стаття надійшла до редакції 11.08.14

И. Давиденко, аспирант

Бердянский государственный педагогический университет, Бердянск

ИНТЕРПРЕТАЦИОННАЯ ПОЛИФОНИЯ НАУЧНО-КРИТИЧЕСКИХ МИФОВ ПУБЛИЯ ОВИДИЯ НАЗОНА

Статья посвящена анализу основных мифологических концептов, связанных с научной рецепцией личности древнеримского поэта Овидия. Определены имманентные причины появления таких образований, а также специфика их функционирования в научном дискурсе.

Ключевые слова: интерпретация, миф, мифологизация, мифотема, научно-критический миф, Овидий, создание мифов.

Davydenko I., postgraduate student

Berdyansk state pedagogical university, Berdyansk

INTERPRETATIVE POLYPHONY OF THE SCIENTIFIC AND CRITICAL MYTHS OF PUBLIUS OVIDIUS NASO

The present paper concentrates on analyzing of mythological concepts, created in Ovidian studies. Special attention is paid to the immanent conditions of these occurrences. The specifics of their function in the scientific discourse was determined.

Key words: *interpretation, myth, myth creation, mythological theme, mythologization, Ovid, scientific and critical myth.*

УДК 811.161.2'282.2

В. Л. Гойсак, кандидат філологічних наук

Ягеллонський університет, Краків, Польща

ЧУДО У ФОЛЬКЛОРНІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ЛЕМКІВ НА МАТЕРІАЛІ АПОКРИФІЧНИХ КОЛЯДОК

У статті проаналізовано концепт «чудо» на матеріалі апокрифічних колядок з Лемківщини – мало досліджених текстів різдвяного циклу, які виникли на межі фольклору та духовної поезії. Чудеса, які супроводжують народження Божого Дитяти, є однією з визначних рис саме цього жанру. Виявлено чотири основні аспекти розуміння поняття «чудо» у фольклорній мовній картині світу лемків: чудо, яке рятує божественні постаті; чудо, яке зцілює людину; чудо, яке карає; чудо, яке є знаком. Додатково прослідковано паралелі «чудес», які з'являються в українських апокрифічних колядках сусідніх регіонів та польських текстах цього ж типу.

Ключові слова: *етнолінгвістика, фольклор, апокрифічні колядки, чудо, лемківський діалект.*

Апокрифічні колядки є вельми цікавим явищем у народній культурі, яке розвинулось на межі фольклору і духовної християнської поезії. Твори ці мають біблійний сюжет, пов'язаний передовсім з народженням Христа, але не тільки – рідше зустрічаються тексти про розп'яття, допомогу Богородиці грішній душі, зустріч Бога з самаританкою, віднайдення Чесного хреста тощо. Нерідко ці тексти черпають з відомих апокрифів, звідки й прийнята в науці назва – *апокрифічні*. Форма цих творів типова для фольклору, у них виступають типові фольклорні символи, засоби, біблійний сюжет наче пристосовується до народного сприйняття світу.

Апокрифічні колядки добре збереглися у польській культурі, їх дослідженням займався зокрема Єжи Бартмільскі. Він визначив основні характерні риси цих текстів

© В. Л. Гойсак, 2014